

Київський університет імені Бориса Грінченка
Історико-філософський факультет
Кафедра всесвітньої історії

Проректор з науково-методичної та
навчальної роботи

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

(ПБ)

« 11 » 09 20 19 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Етнокультурні особливості регіону

для студентів

спеціальності	032 Історія та археологія
спеціалізації	країни Центрально-Східної Європи (Польща, Чехія, Словаччина)
освітнього рівня	першого (бакалаврського)
освітньої програми	032.00.01 «Історія та археологія»

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02150554

Методична комісія
моніторингу якості освіти

Протокол № 04 28/19

(підпис) (проблематика)

« » 20 19 р.

Київ – 2019

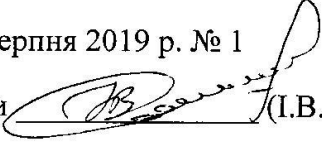
Розробники: кандидат історичних наук, доцент Горпинченко Інна Володимирівна

Викладачі: кандидат історичних наук, доцент Горпинченко Інна Володимирівна

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри (циклової комісії)

Всевітньої історії

Протокол від 30 серпня 2019 р. № 1

Завідувач кафедри (І.В. Срібняк)

Робочу програму погоджено з гарантом освітньої програми (керівником освітньої програми «Історія та археологія»)

10.08. 2019 р.

Гарант освітньої програми (О.О. Салата)

Робочу програму перевірено

10.09. 2019 р.

Заступник директора/декана (В.М. Завадський)

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__»__ 20__ р., протокол № ____
(підпис) (ПІБ)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	Вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	2/60	
Курс	3	
Семестр	5	
Кількість змістових модулів з розподілом:	1	
Обсяг кредитів	2	
Обсяг годин, в тому числі:	60	
Аудиторні	28	
Модульний контроль	4	
Семестровий контроль	-	
Самостійна робота	28	
Форма семестрового контролю	залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу є поглиблене вивчення історії країн Центрально- Східної Європи та формування у студентів творчого підходу в осмисленні історичного процесу.

Завдання:

Вправність мислення:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 2. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби та вразливі місця, суперечності і неповноту аргументації.

ЗК 3. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань і стратегій/способів мислення.

ЗК 4. Здатність раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час.

Розвиненість рефлексії:

ЗК 5. Здатність відрізнити суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних і аргументованих, вміти надавати перевагу останнім.

ЗК 6. Критичність та самокритичність мислення.

ЗК 7. Схильність до самоперевірки отриманих результатів, турбота про якісне виконання професійних завдань.

Інтелектуальна комунікація:

ЗК 8. Увага і толерантність до іншої (й інакшої) думки, здатність аналізувати її зміст та структуру в процесі спілкування та адекватно на неї реагувати.

ЗК 9. Здатність брати участь в інтелектуальних дискусіях, використовувати ввічливі форми звернення до опонента, концентруватися на значущих складових судження, не переходячи на особистості.

ЗК 10. Навички публічного мовлення, здатність ясно та виразно висловлюватися в процесі комунікації.

ЗК 11. Навички роботи в групі, розподіл функцій в колективній роботі.

ЗК 12. Відкритість, здатність сприймати і враховувати зауваги, оптимізувати власну позицію в процесі обговорення, налаштованість на діалог, залучення у власні міркування висловлених слухних ідей.

ЗК 13. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

Мовно-текстологічна здатність:

ЗК 14. Аналіз та інтерпретація гуманітарного тексту: здатність виокремити та відтворити смислову структуру тексту, оцінити послідовність та валідність аргументації, виділити продуктивні ідеї.

ЗК 15. Порівняння змісту різних текстів, пошук та узагальнення інформації з досліджуваної проблеми.

ЗК 16. Навички написання аналітичних і публіцистичних гуманітарних текстів, реферування, створення систематизованих оглядів спеціальної літератури. Дотримання стандартів академічного оформлення тексту.

ЗК 17. Здатність використовувати (усно і письмово) державну мову в усіх сферах суспільного життя, читати фахову літературу іноземною, зокрема англійською мовою.

Особиста ціннісно-вольова налаштованість:

ЗК 18. Інтелектуальне сумління, чесність у своїй справі та уникання симуляцій, плагіату й інших виявів недоброчесності.

ЗК 19. Розуміння необхідності відповідального ставлення до роботи, чіткого і своєчасного виконання обов'язків.

ЗК 20. Здатність працювати в колективі та самостійно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам.

ЗК 21. Здатність життєво й фахово реалізувати себе на основі ціннісно-світоглядних надбань людства (зокрема сприйняття людини не як засобу, а як цілі й цінності), що нерозривно поєднана з навичками критичного мислення, опануванням і обстоюванням громадянських чеснот і прав, соціальною відповідальністю, а також патріотичним піклуванням про продуктивний розвиток держави і суспільства.

ЗК 22. Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню нагальних проблем.

ФК 1. Критичне усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

ФК 2. Критичне усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.

ФК 3. Розуміння соціальних функцій історика, можливостей використання історії та зловживання історією.

ФК 4. Здатність спілкуватися державною мовою, рідною мовою та однією з іноземних мов із використанням термінів і методик, прийнятих в фаховому середовищі; знати й вміти використовувати в професійних цілях давні мови.

ФК 5. Знання, вміння і навички опрацювання наукових та інформаційних джерел й використання інформаційно-пошукових інструментів, таких як: бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи та посилання на електронні ресурси.

ФК 6. Здатність виявляти і опрацьовувати належним чином джерела інформації (бібліографії, документи, етнографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.) для реалізації науково-дослідних проектів.

ФК 7. Знання та вміння використовувати різноманітні методи виявлення та опрацювання історичних і археологічних джерел, зокрема, інструментарій спеціальних історичних дисциплін, новітні комп'ютерні технології для пошуку та обробки історичних або пов'язаних із ними даних.

ФК 8. Фахові знання та професійні навички роботи з виявлення, опрацювання та охорони матеріальної і нематеріальної культурної спадщини.

ФК 9. Усвідомлення особливостей розвитку людства у дописемний період його історії та володіння базовими принципами і навичками дослідження даного періоду на емпіричному й теоретичному рівнях.

ФК 10. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання з гуманітарних дисциплін, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

ФК 11. Вміння коментувати, анотувати або редагувати тексти і документи відповідно до певних критеріїв; представити результати наукових досліджень в друкованій формі, проводити їх презентацію.

ФК 12. Знати і володіти на фаховому рівні методами викладання історії та суміжних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів.

ФК 13. Здатність здійснювати відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів.

ФК 14. Знання правил археографічної, архівної та музейної роботи, принципів експонування артефактів і підготовки тематико-експозиційного плану.

3. Результати навчання за дисципліною

- ПРН 1. Знання найважливіших фактів, подій та процесів історичного минулого українського народу і людства загалом.
- ПРН 2. Знання основних тенденцій історичного розвитку в конкретні історичні періоди.
- ПРН 3. Знання наукової хронології, періодизації та характеристик основних етапів вітчизняної та всесвітньої історії.
- ПРН 4. Знання основних підходів до вивчення вітчизняної та світової історії, категоріальний апарат з історії та археології.
- ПРН 5. Знання основних принципів і методів історичного пізнання.
- ПРН 6. Знання основних типів і видів історичних джерел.
- ПРН 7. Знання необхідного фактичного матеріалу для конкретного історичного дослідження.
- ПРН 8. Детальні знання про певний історичний період або проблему.
- ПРН 9. Розуміння і здатність інтерпретувати основні завдання історичної та археологічної науки.
- ПРН 10. Уміння з'ясувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них.
- ПРН 11. Уміння класифікувати історичні джерела з метою реалізації конкретних науково-дослідницьких проектів.
- ПРН 12. Уміння інтерпретувати інформацію з різноманітних джерел (археологічні артефакти, архівні документи, усні свідчення, музейні експонати, періодика, наукові праці тощо);
- ПРН 13. Уміння обґрунтовувати вибір методики опрацювання речових джерел і текстів.
- ПРН 14. Здатність виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі.
- ПРН 15. Здатність оцінювати основні тенденції та особливості історичного розвитку людства у певні історичні періоди.
- ПРН 16. Здатність аналізувати відмінності в історіографічних поглядах різних періодів та у різних контекстах.
- ПРН 17. Здатність демонструвати навички професійного спілкування з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі.
- ПРН 18. Здатність організовувати практичне вирішення проблем історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.
- ПРН 19. Здатність планувати дослідницькі проекти з історії, археології, історіографії, джерелознавства, краєзнавства тощо.
- ПРН 20. Здатність застосовувати сучасні методики викладання історії

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт					
		Аудиторна:					Самостійна
		Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Модуль 1							
Змістовий модуль 1.							
Тема 1. Етнічні процеси в чеських землях: історична ретроспектива.	6	2	2				2
Тема 2. Культурний розвиток Словаччини: середні віки.	4	2					2
Тема 3. Культурний розвиток словацьких земель: модерна епоха.	6	2					4
Тема 4. Культурний розвиток Словаччини: новітня епоха.	4	2					2
Тема 5. Етнічні процеси у словацьких землях: історична ретроспектива.	6	2	2				2
Тема 6. Культурний розвиток Угорщини: від середньовіччя – до сучасності.	6	2	2				2
Тема 7. Угорська нація: історія формування.	4	2					2
Тема 8. Культурний розвиток Румунії від середньовіччя до сучасності.	6	2					4
Тема 9. Румунська нація: історична ретроспектива.	8	2	2				4
Тема 10. Новітня історія країн Центрально-Східної Європи.	6			2			4
Модульний контроль	4						
Разом за семестр	60	18	8	2			28
Усього годин	60	18	8	2			28

5. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I

Етнокультурний розвиток регіону Центрально-Східної Європи (ЦСЄ) в історичній ретроспективі та сьогоденні

Лекція 1 (2 год.)

Етнічні процеси в чеських землях: історична ретроспектива

1. Зародження чеського етносу в епоху раннього середньовіччя.
2. Формування чеської ідентичності.
3. Створення політичної чеської нації у ХХ – на початку ХХІ століття.

Лекція 2 (2 год.)

Культурний розвиток Словаччини: середні віки

1. Християнізація словацьких земель як передумова культурного піднесення.
2. Середньовічна освіта, література і мистецтво.
3. Угорські впливи на словацьку культуру.
4. Трансформації в матеріальній культурі та способі життя.

Лекція 3 (2 год.)

Культурний розвиток словацьких земель: модерна епоха

1. Словацьке просвітництво.
2. Національне відродження у Словаччині кінця ХVІІІ – першої половини ХІХ ст. Боротьба за кодифікацію словацької літературної мови.
3. Новий етап словацького національного відродження в 60-ті рр. ХІХ ст. Словацька матиця.
4. Словацька культура ХІХ – початку ХХ століть.

Лекція 4 (2 год.)

Культурний розвиток Словаччини: новітня епоха.

1. Словацька культура у 1918 – середині 40-х рр. ХХ ст.
2. Еволюція словацької культури за часів «соціалістичного будівництва».

3. Основні тенденції розвитку сучасної культури Словаччини.

Лекція 5 (2 год.)

Етнічні процеси у словацьких землях: історична ретроспектива

1. Основні теорії походження словацького етносу.
2. Розвиток словацького етносу в середньовіччі та новому часі.
3. Сучасна словацька нація ХХ – на початку ХХІ ст.: проблеми та перспективи.

Лекція 6 (2 год.)

Культурний розвиток Угорщини: від середньовіччя – до сучасності

1. Культурні здобутки Угорщини до Мохача.
2. Культура Угорщини від часів розпаду держави до Першої світової війни.
3. Угорська культура новітньої доби.

Лекція 7 (2 год.)

Угорська нація: історія формування

1. Наукові дослідження походження угорського народу.
2. Формування угорської нації.
3. Угорський народ на сучасному етапі історичного розвитку: титульна нація та національні меншини.

Лекція 8 (2 год.)

Культурний розвиток Румунії від середньовіччя до сучасності

1. Румунська культура часів Середньовіччя та Нової доби.
2. Еволюція румунської культури у ХХ столітті.
3. Основні тенденції розвитку сучасної культури Румунії.

Лекція 9 (2 год.)

Румунська нація: історична ретроспектива

1. Концепції походження румунського етносу.
2. Етапи формування румунської нації.
3. Особливості румунського націотворення.

Семінарське заняття 1. (2 год.)

Видатні діячі чеської культури

1. Галерея портретів діячів освіти, науки, літератури.
2. Історичні досягнення чеських митців в архітектурі, скульптурі та образотворчому мистецтві.
3. Видатні чеські музиканти, художники, актори театру та кіно.

Семінарське заняття 2. (2 год.)

Портрети діячів словацької культури

1. Історія словацької архітектури, скульптури, декоративного мистецтва в особистостях.
2. Досягнення словаків у галузі освіти, науки, літературної творчості.
3. Видатні словацькі музиканти, художники, актори.

Семінарське заняття 3. (2 год.)

Видатні особистості угорської культури

1. Галерея портретів діячів угорської освіти, науки, літератури.
2. Видатні угорські композитори, співаки і музиканти.
3. Угорський живопис в особистостях.
4. Зірки угорського театру та кіно.

Семінарське заняття 4. (2 год.)

Румунська культури в особистостях

1. Досягнення румунської освіти, науки, літератури.
2. Видатні румунські композитори, співаки і музиканти.
3. Румунське образотворче мистецтво, театр та кіно.

Практичне заняття (2 год.)

Створення та презентація новітньої етнічної карти країн Центрально-Східної Європи (ЦСЄ)

1. Етнічна структура країн ЦСЄ (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина, Румунія).
2. Зміни в чисельності титульного етносу та національних меншин.
3. Пошук формули гармонізації міжетнічних взаємин.

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Вид діяльності студента	Максимальна кількість балів за одиницю	Модуль 1	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекції	1	9	9
Відвідування семінарських занять	1	4	4
Відвідування практичних занять	1	1	1
Робота на семінарському занятті	10	4	40
Робота на практичному занятті	10	1	10
Виконання завдань для самостійної роботи	5	10	50
Виконання модульної роботи	25	2	50
Разом		164	
Максимальна кількість балів: 164			
Розрахунок коефіцієнта: $100/164=0,609$			

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Назва теми	Кількість годин	Бали	
			Змістовий модуль 1
Тема 1. Етнічні процеси в чеських землях: історична ретроспектива.	2	5	
Тема 2. Культурний розвиток Словаччини: середні віки.	2	5	
Тема 3. Культурний розвиток словацьких земель: модерна епоха.	4	5	
Тема 4. Культурний розвиток Словаччини: новітня епоха.	2	5	
Тема 5. Етнічні процеси у словацьких землях: історична ретроспектива.	2	5	
Тема 6. Культурний розвиток Угорщини: від середньовіччя – до сучасності.	2	5	
Тема 7. Угорська нація: історія формування.	2	5	
Тема 8. Культурний розвиток Румунії від середньовіччя до сучасності.	4	5	
Тема 9. Румунська нація: історична ретроспектива.	4	5	
Тема 10. Новітня історія країн Центрально-Східної Європи.	4	5	
Разом за змістовим модулем 1		28	50
Разом		28	50

6.3. **Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання**

Підсумковий модульний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за навчальним матеріалом окремих модулів після завершення лекційних і практичних занять.

Форма проведення – письмова, письмово-усна.

Завдання для модульної контрольної роботи та критерії їх оцінювання розробляються лектором. Він проводить і оцінює модульні контрольні роботи.

Тривалість проведення письмового модульного контролю становить 2 академічні години.

Письмові контрольні роботи зберігаються на кафедрі до кінця навчального року.

Результати перевірки письмових контрольних завдань доводяться до відома студентів не пізніше ніж через два робочі дні після їх виконання.

Студент, який не згоден з отриманою за результатами модульного контролю оцінкою, має право подати апеляцію безпосередньо після оголошення оцінки. У цьому випадку завідувач кафедри призначає апеляційну комісію, яка зобов'язана розглянути апеляцію в присутності студента.

Оцінка	Критерії
20 – 25	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей. глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу.
14 – 19	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі неточності та помилки.
8 – 13	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності.
0 – 7	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки.

6.4. **Форми проведення семестрового контролю та критерії оцінювання**

Семестровий контроль проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни. Форма проведення семестрового контролю – письмова. Зміст і структура екзаменаційних білетів (контрольних завдань), критерії оцінювання визначаються рішенням кафедри та зазначаються у робочій програмі навчальної дисципліни й доводяться до відома студентів на першому занятті.

Рівень знань	Оцінка	Критерії оцінювання відповіді
Відмінний рівень	31 – 40	Відповідь студента: <ul style="list-style-type: none">- містить повний, розгорнутий, правильний виклад матеріалу з поставленого питання;- демонструє знання основних понять і категорій та взаємозв'язку між ними, вірно розуміння змісту основних теоретичних положень;

		<ul style="list-style-type: none"> - вказує на вміння давати змістовний та логічний аналіз матеріалу з поставленого питання; - демонструє знання різних наукових концепцій та підходів щодо певної науково-теоретичної чи науково-практичної проблеми, пов'язаної з поставленим питанням; - здатність робити власні висновки в разі неоднозначності, спірного чи проблемного характеру поставленого питання чи проблеми.
Добрий рівень	21 – 30	<p>Студент дав досить змістовну відповідь на поставлене питання, але відповідь містить наступні недоліки:</p> <ul style="list-style-type: none"> - недостатня повнота, незначні неточності чи прогалини при поясненні того чи іншого аспекту питання; - окремі формулювання є нечіткими; міститься інформація, котра не відноситься до змісту екзаменаційного питання.
Задовільний рівень	11 – 20	<p>Студент дав відповідь на поставлене питання, однак допустив суттєві помилки як змістовного характеру, так і при оформленні відповіді на питання, а саме:</p> <ul style="list-style-type: none"> - відповідь викладена недостатньо аргументовано та/або з порушенням правил логіки при поданні матеріалу; - відповідь не містить аналізу проблемних аспектів поставленого питання, свідчить про недостатню обізнаність з основними науковими теоріями і концепціями, що стосуються відповідного питання; - у роботі багато грубих орфографічних помилок;
Незадовільний рівень	0 – 10	<p>Студент взагалі не відповів на питання, або його відповідь є неправильною, тобто містить грубі змістовні помилки щодо принципів аспектів поставленого питання. Аргументація відсутня взагалі або ж є абсолютно безсистемною чи алогічною.</p>

6.5.Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100-90
Дуже добре	82-89
Добре	75-81
Задовільно	69-74
Достатньо	60-68
Незадовільно	0-59

7. Навчально-методична картка дисципліни

Модулі (назви, бали)	Змістовий модуль I								
Лекції (теми, бали)	Етнічні процеси в чеських землях: історична ретроспектива. (1)	Культурний розвиток Словаччини: середні віки. (1)	Культурний розвиток словацьких земель: модерна епоха. (1)	Культурний розвиток Словаччини: новітня епоха. (1)	Етнічні процеси у словацьких землях: історична ретроспектива. (1)	Культурний розвиток Угорщини: від середньовіччя – до сучасності. (1)	Угорська нація: історія формування. (1)	Культурний розвиток Румунії від середньовіччя до сучасності. (1)	Румунська нація: історична ретроспектива. (1)
Семінарські заняття (теми, бали)	Видавні діячі чеської культури. (10+1)	Портрети діячів словацької культури. (10+1)	Видавні особистості угорської культури. (10+1)	Румунська культура в особистостях. (10+1)					
Практичні заняття (бали)	Створення та презентація новітньої етнічної карти країн Центрально-Східної Європи (ЦСЄ). (10+1)								
С.Р (бали)	50 балів								
Модульний контроль 25 (бали)	Модульна контрольна робота – 25								

8. Рекомендовані джерела

Основна

Джерела:

1. "Великая хроника" о Польше, Руси и их соседях XI-XIII вв. - М., 1987.
2. Гельмгольд. "Славянская хроника". - М., 1963.
3. Галл Аноним. Хроника и деяния князей или правителей польских. - М., 1961.
4. Длугош Ян. Грюнвальдская битва: Пер. с лат. - М.-Л., 1962.
5. Иордан. "О происхождении и деяниях гетов". - М., 1960.
6. Прокопий из Кесарии. Война с готами. - М., 1950.
7. Свод древнейших письменных известий о славянах. - Т.1. I-IV века. - М., 1991.
8. Свод древнейших письменных известий о славянах. - Т.2. VII-IX века. - М., 1991.
9. Хрестоматия по истории южных и западных славян: в 2 т. - Т.1. - Минск, 1987.
10. Гуситское движение в освещении современников: Источники и материалы для практических занятий. - М., 1992.

Довідкові видання

Наукові монографії та дослідження

11. Австро-Венгрия. Опыт многонационального государства. – М., 1995.
12. Алексеев В.П. Этногенез. - М., 1986.
13. Баран В.Д., Терпиловський Р.В. Походження слов'ян. - К., 1991.
14. Бардах. Ю., Леснодарский Б., Питерчак М. История государства и права Польши. - М., 1980.
15. Бромлей Ю.В. Очерки теории этноса. - М., 1963.
16. Буданова В.П. Этнонимия племен Западной Европы: рубеж античности и средневековья. - М., 1991.
17. Великая Моравия, ее историческое и культурное значение/ Сб. ст. - М., 1985.
18. Вопросы этногенеза и этнической истории славян и восточных романцев. Методология и историография. - М., 1978.
19. Дворник Ф. Славяне в европейской истории и цивилизации.- М., 2001.
20. Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів / Наук. ред. Л. Зашкільняк. – Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 2002. – 752 с.
21. История литератур западных и южных славян. Т. I-II. М., 1997.
22. История Румынии. В 2-х т. – М., 1971.
23. Історія Угорщини. – Ньїредьгаза, 1997.
24. Кузьмина М. Т. Искусство Румынии. – М., 1966.
25. Краткая история Чехословакии: С древнейших времен до наших дней / Отв. редакторы А. Х. Клеванский, В. В. Марьина, И. И. Поп. – М.: Издательство "Наука", 1988.
26. Яровий В.І. (керівник), Рудяков П.М., Ілюшин І.І. та ін. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ ст.). – К., Либідь, 2001. – 630 с.

Додаткова

27. Гумилев Л.Н. Этногенез и биосфера земли. - Л., 1989.
28. Голенищев-Кутузов И.Н. Итальянское Возрождение и славянские литературы XV-XVI вв. - М., 1963.

29. Горнунг Б.В. Из предыстории образования общеславянского языкового единства. - М., 1963.
30. Древние славяне и их соседи. - М., 1970.
31. История, культура, этнография и фольклор славянских народов.- М., 1978.
32. Лаптева Л.П. Письменные источники по истории Чехии периода феодализма (до 1848 г.). - М., 1985.
33. Мьльников А.С. Павел Шафарик - выдающийся ученый славист. - М.: Л., 1963.
34. Нидерле Л. Славянские древности. - М., 1956.
35. Озолин А.И. Из истории гуситского революционного движения. - Саратов, 1962.
36. Очерки истории культуры славян. - М., 1996.
37. Петров В.П. Етногенез слов`ян. Джерела, етапи розвитку і проблематика. - К., 1972.
38. Похилевич Д.Л. Польша в добу феодалізму: Лекції з курсу історії південних і західних слов`ян. - Львів. - 1965.
39. Развитие этнического самосознания славянских народов в эпоху раннего средневековья. - М., 1982.
40. Ронин В.К. Международно-правовые формы взаимоотношений славян и империи Карла Великого: Союз и вассалитет //Сов. славяноведение. - 1982. - №6.
41. Ронин В.К. О "власти" Карла Великого над славянами. // Сов. славяноведение. - 1984. - №1.
42. Сарационова Е. П. Российская эмиграция в Чехословацкой республике (20-30-е гг.). – М., 1995.